

מה בן־בן 40

שביקשה לאחרונה הממשלה לקיים בעזרת אזרחי המדינה היוצאים לחו"ל.

יובל קרניאל ועמית לביא עוסקים במרחב הציבורי החדש בעולם התקשורת הישראלי, שנראה בינתיים בעיקר כזרוע נוספת של העוסקים המקצועיים בתחום – הבלוגים של העיתונאים ברשת האינטרנט. במאה שעברה לא נזקקו אנשי ספרות בולטים לבלוגים כדי להביע את דעותיהם על ענייני אקטואליה. הם עשו זאת בטורים שהתפרסמו בעיתונות היומית. הדי שייט מביאה את תגובותיהם למרד הימאים בשנת 1951 כדוגמה ליחסי הגומלין בין הספרות לעיתונות העברית. אלז'ביטה קוסוסקה מביאה את סיפורו של *Opinia*, עיתונה של המפלגה הפרוגרסיבית בישראל בשפה הפולנית, שהיה גלגול שלישי של עיתון שיצא לאור בפולין לפני מלחמת העולם השנייה ואחריה. שלמה שפיר סוקר את תפקידם של שלושה "אייקונים" בולטים של העיתונות המערב גרמנית שאחרי מלחמת העולם השנייה, מריון דונהוף, אקסל שפרינגר ורודולף אוגשטיין, ובראש ובראשונה את יחסם המורכב לפרקים ליהדות ולישראל. יגאל בן נון עוסק בויכוח בעיתונות המרוקנית על עליית יהודי מרוקן ב-1955-1965.

החטיבה האחרונה כוללת מאמרים על תהליך המודרניזציה בעיתונות הכתובה בחברה הדתית-החרדית בתפוצות ובישראל. גם לה יהיה המשך בגיליונות הבאים. במרכז שלושה מהם: האישה כסמן של המודרניזציה בעיתונות זו. שאלת הנשים העגונות שימשה זרז ותרוץ נוח להצדקת השימוש בעיתונות למילוי מצווה דתית – חיפושם של הבעלים הנעדרים בהקשר ההיסטורי של יהודי מזרח אירופה בשלהי המאה התשע-עשרה. חיים שפרבר מספר על הביטוי שקיבלה התופעה בעיתונות היהודית הדתית והלא-דתית. הרב ירון זילברשטיין רואה בה את החוט המקשר שבין "הכפר הגלובלי" של התקשורת למשפט העברי. בן-ציון קליבנסקי מביא את סיפורה של "העיתונות הישיבתית" של תנועת נוברדוק בין שתי מלחמות העולם בפולין. אורלי צרפתי ודליה לירן חוזרות אל תפקיד האישה, הפעם בעיתונות החרדית המסחרית בישראל, שבה הן מוצאות ניצנים של שיח נשי-פמיניסטי. במדור הקבוע "קשר לתיעוד" מסכם עקיבא צימרמן, חוקר ועיתונאי שעשה כברת דרך ארוכה ביומון הדתי-הלאומי, **הצופה**, את דרכו של העיתון שהגיעה לקצה.

קריאה נעימה ומועילה ולהתראות בגיליון החורף ובבאים אחריו.

גדעון קויץ

לארבעים הגיליונות של קשר, שהטרי שבהם מונח לפניכם היום, יש אבות מייסדים: מייסדו הבלתי נשכח של המכון לחקר העיתונות והתקשורת היהודית באוניברסיטת תל-אביב, שלום רוזנפלד ז"ל, וייבדל לחיים ארוכים, עורכם של 33 גיליונותיו הראשונים, ד"ר מרדכי נאור. יש להם גם אב מאמץ ומחדש, פרופ' יוסף גורני, שידע להעיר את המכון האקדמי היחיד בעולם העוסק באורח בלעדי בחקר תולדות התקשורת היהודית והישראלית, מתרדמת כפויה וארוכה מדי. חידוש הוצאת כתב העת ריכז סביבו כתבים, חוקרים וקוראים סקרנים ובעלי דעות ועמדות מגוונות, שהתגייסו לתרום את חלקם למפעל החיוני לקידום המחקר והעיסוק הביקורתי בתחום הנתון היום בעיצומם של שינויים והתפתחויות היסטוריות ושחשיבותו הסגולית אינה חדלה מלגדול. אך מכיוון שלא עת סיכום היא, אלא רק ציון דרך, ניכנס, כיאה למניין החוברות ישר לפרדס.

בחטיבה הפותחת את הגיליון ביקשנו הפעם הנצל את שנת ה-150 להולדתו של חוזה המדינה, בנימין זאב הרצל, כדי להתבונן באבות הציונות שבאו מן התקשורת כב"בעלי מקצוע" בתחום זה, הרבה לפני שההגדרה "עיתונאי" שימשה כסות, לא תמיד עם כיסוי, ללא מעטים מממשיכיהם. הפעם מדובר בהרצל עצמו ובשותפו הראשון והקרוב, מקס נורדאו, אך אנו מקווים להרחיב התבוננות זו לאישים ולגופים אחרים בגיליונות הקרובים. מרדכי נאור בוחן כאן את חשיבותם של מבצעי יחסי הציבור לתנועה ולרעיון החדש בפעילותו של הרצל, בעוד רפי מן רואה בו "דיפלומט ציבורי", על פי ההגדרה הרווחת היום, וממחיש את אופי פעילותו בעזרת הסיוע שהגיש לתורכים ב"הסברת" הנושא הארמני, מה שמסיט אותנו בהכרח גם לאקטואליה הבערת... גדעון קויץ מביא את שיפוטם הביקורתי השנון של הרצל ונורדאו על "גוני" אופיה ואופן תפקודה של העיתונות האירופית, כאשר ההדהוד ה"יהודי" או הציוני המתבקש, לכאורה, קלוש למדי בתוך הביקורת המקצועית. החוקרת ההונגרייה, הדוויג איווארי, חושפת את תפקידו העיתונאי הראשון של נורדאו הצעיר בבודפשט – עורך כתב עת מצויר, שכתב בין השאר פליטונים לחג המולד.

כיצד אומצה מורשת יחסי הציבור של מוסדות התנועה הציונית על ידי ממשלתה העצמאית של מדינת ישראל? שתי דוגמאות אתנו לתקשורת הממשלה במאמץ לגייס את אזרחיה, מתקופת בראשית ומימינו אלה. חיים גרוסמן מציג את המאמץ התקשורתי של ממשלת ישראל כלפי פנים בעזרת האיגרות המיוחדות לרגל חג העצמאות ששוגרו לאזרחי ישראל בעשור הראשון לקיום המדינה, ואילו ברוך לשם מביא סקירה מחקרית ראשונה על מסע ההסברה הבין-לאומי